

AMİSOS / AMISOS

Cilt/Volume 4, Sayı/Issue 6 (Haziran/June 2019), ss./pp. 97-111

ISSN: 2587-2222 / e-ISSN: 2587-2230



Makale / Article

Geliş Tarihi/Received: 29. 03. 2019
Kabul Tarihi/Accepted: 30. 04. 2019

AKŞEHİR NASREDDİN HOCA ARKEOLOJİ VE ETNOGRAFYA MÜZESİ'NDEN ÇİFT ALINLIKLIL MEZAR STELLERİ

GRAVE STELES WITH DOUBLE PEDIMENTS IN AKŞEHİR NASREDDİN HODJA ARCHAEOLOGY AND ETNOGRAPHY MUSEUM

Saadet ÖZKADİF*

Öz

Bugün Konya İli'ne bağlı bir ilçe merkezi olan Akşehir'de lokalize edilen Philomelion, Akşehir Gölü'nün güneyinde, Sultan Dağları'nın doğusundadır. İl merkezine 130 km. uzaklıktadır. Bu çalışmada ilçe merkezi ve çevresinde bulunmuş olan ve çift alınlıklı olarak betimlenen mezar stelleri ele alınmıştır. Eserlerden ilki Sığıronü Mevkii'nden, üçüncüsü de Yarenler Mahallesi'nde yapılmış olan toplu konut alanı kurtarma kazısından getirilmiştir. İkincisinin ise buluntu yeri belli değildir. Akşehir Müze Müdürlüğü envanterine kayıtlı olan ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen üç adet stelin, betimleme, biçimsel, ikonografik ve epigrafik incelemeleri yapılmıştır. 2 Nolu stelin M.S. 2. yüzyılın 2. yarısına, 1 ve 3 Nolu stellerin ise M.S. 3. yüzyıl ve ortalarına tarihlendirilmesi uygun olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mezar Steli, Roma, Phrygia, Pisidia, Philomelion.

* Arkeolog, Akşehir Müze Müdürlüğü, E-Mail: saadet.ozkadif@gmail.com

Abstract

Today, Philomelion, which is localized in Akşehir, a district center of Konya Province, lies to the South of Akşehir Lake, east of the Sultan Mountains. The city center is 130 kilometers away. In this study, grave steles which are found in the center and surrounding area and described as double-pediments are discussed. The first of the works was brought from the located of Sığırönü and the third from the housing estate rescue excavation in Yarenler neighborhood. The location of the second one is not clear. These three steles, which are registered in the Akşehir Museum Directorate inventory, have been examined in terms of description, stylistic iconographic and epigraphic. It is appropriate that the No:2 stele is dated to the second half of the second century A.D. and the No:1 and No:3 steles are dated to the third century and the middle A.D.

Keywords: Grave Stele, Roman, Phrygia, Pisidia, Philomelion.

Giriş

Akşehir, Antik dönemde Sultan Dağları ile bugünkü Afyonkarahisar/Emirdağ arasında kalan ve Paroreia Phrygia olarak adlandırılan bölümde yer almakta¹ ve o dönemde Philomelion olarak adlandırılmaktaydı. Ayrıca savaşlarla birlikte değişen sınırlar içerisinde Pisidia Bölgesi içerisinde de kalmaktadır. Kuzey ve kuzeybatısında Phrygia, güneybatıda Lykia, güneyde Pamphylia ile doğuda da Galatia ve Isauria ile çevrelenmiştir. Roma dönemi için Pisidia sınırlarını doğal yükseltelerin belirlediği görülmektedir. Isauria ve Galatia ile olan doğu sınırını kuzey-güney uzanımlı Sultan Dağları, Pamphylia ile olan sınırı Antalya düzlüğünün kuzeyinden geçen Toros dizisi, Phrygia ile olan kuzey ve kuzeybatı sınırını ise Karakuş Dağları belirler².

Akşehir/Philomelion geçmişi Hitit ve Friglere kadar uzanan, Kral Yolu olarak adlandırılan ve Sard'dan başlayarak Ninova'ya kadar devam eden, ticaret yolu kavşağında, Doğu Roma/Bizans döneminde Constantinopolis'i Suriye'ye bağlayan posta yolu üzerinde yer alan önemli bir askeri karakol merkezidir³.

Başlangıçtan itibaren, yaşama şartlarının son derece uygun olduğu, bulunan yerleşmelerden anlaşılan Philomelion ve çevresi, Amasyalı Coğrafyacı Strabon'un da ifade ettiği gibi Ege sahilini doğuya bağlayan ana yollardan birinin üzerinde istasyon olmuştur⁴.

Mezar Stelleri

Antik dönemde, yekpare taştan yapılmış steller, mezar taşı, adak, resmi ya da sınır

¹ Strabon XII, VIII: 14

² Philomelion'un lokalizasyonu hakkındaki ilk bilgi Leake tarafından verilmektedir. 1824 yılında bölgeye gelen gezgin Philomelion'u bugünkü Ilgın olarak göstermiştir. (Bkz: Leake 1824: 54-56) Ancak, kentin konumlandırılmasını doğru olarak yapan ilk araştırmacısı F.W.J. Arundell olmuştur. (Bkz. Arundell 1834) Arundell'in görüşünü doğrulayan yazıt ise 1976 yılında T.Drew-Bear tarafından bulunmuştur (Bkz. Drew-Bear 1976: 259)

³ Yusufoglu 1949: 19; Özcan 2006: 183-187; Gök-Gürhan 2007: 157

⁴ Özait - Özait 2007: 587.

taşı olarak kullanılmışlardır. Bu steller mezar taşı olarak kullanıldıklarında, mezar sahibinin toplumdaki yerini ve mesleğini yansıtan kabartma ya da resimlerle bezenmişlerdir⁵. Bütün bu işlenmiş olan figürler, betimlenen kişisel eşyalar ve yazıtlar sayesinde o dönemde yaşamış olan milletlerin sosyo-kültürel, ekonomik ve dinsel hayatları hakkında birçok bilgiyi elde edebilmekteyiz.

Bu makalede, Akşehir Müze Müdürlüğü envanterine kayıtlı üç adet mezar steli değerlendirilmiştir. Müze Müdürlüğü'nün mezar steli koleksiyonunu oluşturan eserlerin büyük çoğunluğu çevre ilçe ve köylerden getirilenlerin yanı sıra kent merkezinde temel kazıları sırasında rastgele bulunan örneklerden oluşmaktadır. İncelenen üç örnekten sadece 1 ve 3 Nolu Mezar Stellerinin yeri bilinmekte olup ne yazık ki 2 Nolu Mezar steli ise kent merkezinden getirilmiş olmasına rağmen buluntu yeri hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

1 Nolu Mezar Steli (Res. 1, Çiz. 1)

80-58 envanter numaralı eser, Akşehir ilçe merkezinde Sığırönü olarak bilinen mevkiiden getirilmiştir. Stelin sol alt köşesi kırıktır. Mermerden yapılan eserin yüksekliği 90 cm., genişliği 93 cm. ve kalınlığı 30 cm. dir. Yaklaşık kare bir blok üzerinde alçak kabartma olarak bezeme ve figürler betimlenmiştir. Figürler sütuncelerle çevrelenmiş iki niş içerisinde tasvir edilmiştir. Alınlığı üç sütunce taşımaktadır. Mezar stelleri dış görüntü olarak belirli mimari şekilleri temsil eder, bunun yanında esas şekillerin basitleşmesiyle meydana gelen sade şekiller de görülür⁶. Alınlıklar, tepe ve yan akroterlere sahiptir ve bunların arasında çiçek-yonca rozet motifi yer almaktadır. 1 nolu stelin alınlık kenarları düz ve sade olarak yapılmış ve alınlık içerisine kalkan rozet yerleştirilmiştir (Res. 1a). Stelin sol tarafında yer alan niş içerisinde bir platform üzerinde kadın figürü betimlenmiştir (Res. 1b). Figür, chiton üzerine hymation giymiş ve sağ kola kumaşın fazlası dolanarak sol omuz hizasına kaldırılmıştır. Eli bilekten itibaren açık bırakılarak göğüs üzerindedir. Figürün yüzü ve burnu tahrip olmuştur. Elbisesi ayaklarına kadar inmekte sadece ayaklarının ucu görünmektedir. Figürün sağ tarafında üstte bir ayna, altta ise çift taraflı bir tarak, sol tarafında ise iki adet iğ betimlemesi görülmektedir. Stelin sol tarafındaki niş içerisinde yine bir platform üzerinde ayakta duran erkek figürü vardır (Res. 1c). Dioskurides Tipi'nde⁷ chiton üzerine hymation giymiş olan figürün elbisesi sadece ayak bileklerine kadar inmekte olup ayakları açıkta bırakılmıştır. Erkek figür de kadın figürünün işleniş gibi kumaşın fazlasını sağ koluna dolamış ve sol omuz hizasına kaldırmış şekilde belirtilmiştir. 1 Nolu Mezar Stelinde, yuvarlak bir yüz hattına sahip olan erkek figürün saçları dalgalı şekilde belirtilmiştir. Gözleri ve ağız kenarları bellidir. Burnu tahrip olmuştur. Niş içerisinde başka herhangi bir eşya görülmemektedir. Alınlığın alt kısmında yer alan arşitrav üzerinde iki satırlık yazıt yer almaktadır.

Yazıtta:

AYMNHCIΘEOC AVPHΓWACATHEIΔC A

.... WIIPOCNΛEOTATA..MNCXAPINKA AY

⁵ Tekçam 2007: 210.

⁶ Abay 2016: 2; Fıratlı 1965: 269.

⁷ Bu tipte erkekler, hymation giyer, elbise içinde kalan sağ kol dirsekten bükülmüş, bileğine kadar sarılı ve sağ el göğüs üzerinde, sol el ise sol bacağın dizi üzerinde solundan gelen kıvrımları tutar. Soldan açılarak inen hymationun kenarı önde sol bacak üzerindeki sol kola sarılır ve elin bileğine dolandıktan sonra elle tutulur, öne açılarak dökülür (Yaylalı 1979: 46-47; Emekli 2015: 63).

Çevirisi:

“*Mnestheos, pek sevgili eşi Auri(lia?) için [- - -] anısına (diktirdi) ve Aur [- - -]*”⁸

2 Nolu Mezar Steli (Res. 2, Çiz. 2)

Mermerden yapılmış olan **93-37** envanter numaralı eserin buluntu yeri belli değildir. Yüksekliği 80 cm., genişliği 79 cm. ve kalınlığı 10 cm.dir. Yaklaşık kare bir blok içerisinde çift alınlıklı stel betimlenmiştir. Alınlığı üç sütunce taşımaktadır. Alınlıklar yan ve tepe akroterlere sahiptir ve tepe akroteri kapalı palmet motifinden oluşmaktadır. Alınlık kenarları düz işlenmiştir ve alınlıkların iç kısmı oldukça dar yapılmış olup içerisinde herhangi bir motif yer almamaktadır (Res. 2a). Üç adet sütunce ile iki nişe ayrılmış olan stelde, sağ taraftaki niş içerisinde kadın figürü (Res. 2c), sol taraftakinde ise bir erkek figürü betimlenmiştir. (Res. 2b). Figürler 1 Nolu steldeki gibi ince bir platform yerine biraz daha yüksekçe bir platform-podyum üzerinde ayakta durmaktadır. $\frac{3}{4}$ dönüşle profilden verilen figürlerin duruş şekilleri birbirine benzer şekilde yapılmış olup Dioskurides pozunda verilmiştir⁹. Bunlar ayakta cepheden durabilecekleri gibi, özellikle adak stellerinde $\frac{3}{4}$ profilden de işlenebilirler. 2 Nolu eserde kadın figürünün başı $\frac{3}{4}$ lük dönüşle sağa bakarken, erkek figürün başı $\frac{3}{4}$ lük dönüşle sola bakar şekilde ifade edilmiştir.

Sütuncelerin başlıklarında çerçeve oluşturularak içerisine stilize akanthus motifi yerleştirilmiştir Sütuncelerin gövdeleri dikey yivlerle bezelidir ve kaideleri düzdür.

Figürlerin altında yer alan platformlar üzerinde ve hemen altındaki sütunceler arasındaki alanda yazıtlar yer almaktadır. Kadın figürün platformu üzerinde ‘TON’ ve altında da ‘XAPIN-OΓA’ yazarken, erkek figürünün platformu üzerinde ‘KYTA’ altında ise ‘MNHMΣ-KAIE’ yazmaktadır. Ayrıca üçgen alınlıkların altında yer alan arşitrav üzerinde de bir satır yazıt bulunmaktadır.

Yazıtta;

TITEINIA ANΔPI ΔIOΦANTΩ{N} ΓAY

KYTA TO{N}

MNHM{Σ} KAIE

Çevirisi:

“[- - - kişi] pek tatlı eşi Diophantas’a anısı ve [- - - için]”

⁸ Yazıtların okunmasında yardımcı olan Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Arkeoloji Bölümü’nden Dr. Öğr. Üyesi Güray ÜNVER Hocama teşekkürü bir borç bilirim.

⁹ Pfuhl-Möbius bu tipi ‘Normal Tipteki Erkek’ olarak adlandırırken, Yaylalı, ‘A Tipi’ ifadesini, Şahin ise ‘Palliatius Tipi’ terimini kullanmıştır.

3 Nolu Mezar Steli (Res. 3, Çiz. 3)

97-26 envanter numaralı son eser, 1997 yılında Yarenler Mahallesi'ndeki Toplu konut alanı (Nekropol Alanı) kurtarma kazısından getirilmiş olan, mermerden yapılmış dikdörtgen bir mezar stelidir. Yüksekliği 69 cm., genişliği 86 cm. ve kalınlığı 11 cm. dir. İlk iki eserden farklı olarak, iki alınlık arası, kıvrık dal süslemesi ile ayrılmıştır (Res. 3a). Alınlıkların tepesinde küçük tepe akroteri ve yanlarda ise irice yapılmış yan akroterler mevcuttur. Bunların arasında ise yine kıvrık dallarla yapılmış bitkisel bezeme görülmektedir. Alınlıkların ortasında merkez noktadan çıkan çizgisel olarak yapılmış (girdap şeklinde kıvrılan¹⁰) dairesel rozet yer almaktadır. Alınlığın hemen altında yer alan ve arşitrav olarak ifade edilen kısımda soldaki stel üzerinde, iki satır yazıt yer alırken, sağdaki stelin arşitrav kısmında ise bir satır yazı ve bunun altında ise farklı şekiller gösterilmiştir. Stellerin kenarları, dışa doğru açılan ve üç yapraktan oluşan başlıklara sahip iki sütunce ile çevrelenmiştir.

Sütuncelerin arasına yumurta-ok dizisi yapılmıştır. Yumurtaların dışında bir kabuk bulunmakta ve okların ucu aşağıya doğru bakmaktadır¹¹. Stelde astragal bezeme dizisi bulunmamaktadır. Sütuncelerin üzerinde kıvrık asma dalı ve üzüm motifi görülmektedir (Res. 3d). Sol taraftaki niş içerisinde ortada bir girland üzerinde ayakta duran cepheden bir kadın figürü betimlenmiştir (Res. 3b). Figür, chiton üzerine hymation giymiştir ve başı saçının ön kısmı görülecek şekilde açık bırakılarak kapatılmıştır. Saçlar dalgalıdır ve ortadan ikiye ayrılarak kulakları kapatacak şekilde arkada toplanmıştır. Bu tipte başı örterek gelen hymation göğüs üzerindeki sağ kolu sarıp sol omuz üzerinden arkaya dökülür¹². Figür tıpkı öncekiler gibi sağ elini sol omzuna doğru kaldırmış ve kumaşın fazlasını tutar şekilde sol eli ise aşağıda serbest olarak bırakılmıştır. Kumaşın fazla ucu sol kol arkasında gösterilmektedir. Figürün yüzü yuvarlak olarak betimlenmiş, küçük bir ağza ve iri gözlere sahiptir. Figüre göre sağ tarafındaki boşluk alana yan yana bir iğ ve öreke yapılmış bunların altında da üzerine baklava deseni verilmiş bir sepet bulunmaktadır. Figürün sol tarafında ise üstte bir ayna ve altında çift taraflı bir tarak motifi yer almaktadır.

Stelin sağ tarafındaki ana sahnede ise yine bir girland üzerinde ayakta duran cepheden verilmiş bir erkek figürü işlenmiştir (Res. 3c). Erkek figürü de tıpkı kadın figür gibi aynı duruş pozisyonuna sahiptir. Sağ el sol omuz hizasına kaldırılmış ve fazla kumaş sol omuz üzerinden arkaya doğru atılmıştır. Sol el yanda aşağıya serbest bırakılmıştır. Figürün saçları kısa ve dalgalı betimlenmiştir. Figüre göre sağ tarafında üstte muhtemelen bir keski, altında ise çekiç mevcuttur. Figürün sol tarafında omuz hizasında bir spatula vardır. Figürlerin üzerinde durduğu girlandların¹³ ortasında 4 yapraklı bir çiçek motifi yer alırken yanlarından aşağıya doğru uç kısımlarına bağlanmış olan kurdele sarkmaktadır.

Stel üzerinde yer alan yazıtta;

Sol Tarafta

ΜΑΡΚΟCΠΟΠΟΠΛΙΟΥΥΙΔΙΑΠΕ
ΘΟΕΡΑΜΝΗΜΗCΧΑΡΙΝ ΚΑΙΜΑΡ

Sağ Tarafta

ΚΩΑΔΕΛΦΩΜΝΗΜΗCΧΑΡΙΝ

¹⁰ Bozoğlu 2010: Lev.16.

¹¹ İon Kymationu, Yunan-Roma mimarisinde sıklıkla kullanılan önemli bir mimari bezeme grubudur. Bezeme şemasında yan yana dizilmiş yumurta-ok motifleri altta genellikle bir astragal bezeme dizisi ile son bulur (Yurtsever 2017: 253).

¹² Sonkaya 2018: 45.

¹³ Koch 1988: 31.

Çevirisi;

“*Poplios’un oğlu Markos, kendi teyzesinin (anısına) ve kardeşi Markos’un anısına*”.

İkonografi ve Tarihlendirme

Kadın, mezar stellerinde ailenin onurunu ve toplumun ahlakını temsil edecek şekilde betimlenmektedir. Geleneksel anlamda kadın, yün işleriyle uğraşan, çocuklarını büyüten, bir takım süs eşyaları ve aksesuarları ile ailesinin zenginliğini ifade eden bir konumdur¹⁴. Kadın figürleri erdem ve iffet simgesi olarak, ev dışında pallalarını başlarının üzerine çekmişlerdir¹⁵. İkonografik olarak evli kadınları simgeleyen bu giyiniş biçimi, İsauro Bölgesi’nde de oldukça yaygındır¹⁶. Kadın figürlerinde baş yarım örtülüdür ve dalgalı olan saçlar ortadan ayrılmış ve kulakları da kapatacak şekilde arkada toplanmıştır.

Figürlerin işlenişinde, kollarını dirsekten kırarak göğüs üzerine yerleştirmeleri, başta Pisidia olmak üzere İsauro ve Lykaonia gibi komşu bölgelerde de görülen benzer bir özelliktir¹⁷. Bu tip örnekler Helenistik dönemden itibaren görülmektedir¹⁸. Aynı şekilde, kadın figürlerinde elbiselerin ayak uçlarını örtecek biçimde betimlenmeleri, erkek figürlerinde ise elbisenin diz kapaklarına kadar inmesi ve figürlerin zayıf bir işçilik göstermelerinden dolayı elbiselerin sade bir biçimde işlenmesi, başta Phrygia olmak üzere Pisidia’ya komşu İsauro ve Lykaonia’da sık sık karşımıza çıkar¹⁹.

Kadın figürlerinin betimlemeleri, oturan kadın figür tiplerinden, Pudicitia Tipinin beşinci ve değişik bir versiyonu olan ‘Pudicitia Fausta’dır. Bu tipte baştan gelen manto sağ kolu sıkıca sararak sol omuza, oradan da enseye gider. El göğüs üzerinde bilekten itibaren manto dışındadır ve genelde mantonun sağ ucundan tutmaktadır. Sol kol ise önde ve aşağıda kucak üzerindedir. Cremer bu tipe ‘Saufeia’ adını vermiştir²⁰. 2 Nolu Mezar Stelinin sağ taraftaki niş içerisindeki kadın figürünün işlenişine benzer bir örnek, Anadolu Medeniyetleri Müzesi’ndeki yaklaşık M.S. 170 yılına tarihlendirilmiş olan 17.2.64 envanter numaralı eserdir²¹. 3 nolu stelde betimlenen kadın figürüne benzer olarak işlenen bir örnek ise, Konya Koyunoğlu Müzesi envanterinde bulunan M.S. 3. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilen 136 nolu eserdir²². Alınlıkta yer alan niş içerisinde yan yana betimlenmiş olan çiftin duruş pozisyonları, manto altından chitonun kıvrımlarının aşağı dikey şekilde inmesi, figürlerin baş kısımlarının işleniş ve yanlarında betimlenmiş olan günlük kullanımdaki eşyalar, 3 nolu stel ile oldukça benzerdir.

Dioskurides tipinin mezar taşlarında en yaygın olarak işlendiği dönem, figür tiplerinde çeşitliliğin en fazla olduğu Helenistik Dönem’dir. Özellikle de Geç Helenistik dönemde Dioskurides figürlerin işlenişinde büyük bir artış olmuştur. Tip, heykel ve mezar kabartmaları üzerinde Roma İmparatorluk Dönemi’nde de artarak kullanılmaya devam eder.

¹⁴ Canlı 2015: 74.

¹⁵ Yıldırım 2009: 229.

¹⁶ Özdemir 2015: 60.

¹⁷ Özsait- Şahin 1998: 125-127, res: 9-11-12; Yılmaz 2005: 56.

¹⁸ Karagöz 1984: 21-23.

¹⁹ Yılmaz 2005: 119-121, fig: 54b.

²⁰ Şahin 2000: 65; Atalay 2012: 67.

²¹ Drew-Bear- Thomas- Yıldızturnan 1999: 235.

²² Abay 2016: 342.

Özellikle de Pudicitia tipindeki kadınların Helenistik Dönem sonrasında azalması, Dioskurides tipindeki kadınların işlenmesinde etkili olmuştur²³. Dioskurides tipine benzer duruş ve kıyafet işlenişi olarak İzmit Müzesi'nde sergilenen M.S. 2. yüzyıla ait olduğu düşünülen 618 envanter numaralı erkek torzusunda²⁴ da görmekteyiz. Diğer bir örnek de Konya Arkeoloji Müzesi'nde bulunan Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilen 63 envanter numaralı eserdir. Dioskurides tipinde ayakta ve cepheden betimlenmiş olan figürler üzerinde, chiton ve hymation varken; Roma Dönemi'ne tarihlenen eserler üzerindeki figürler, chiton ve Pallium (manto) giyimlidir²⁵. Şahin'e göre²⁶ bu tip, 'Ayakta Duran Erkekler' kategorisinin alt başlığında yer alan Palliatus²⁷ Tipi'dir. Pisidia'da bölge halkının Roma hakimiyetinde yaşamasına karşın bireylerin kendilerini togalı değil, chiton ve hymation ile tasvir ettirmeleri, kendi yerel kimliğini de vurgulayarak daha çok Grek kültürüne ait olduklarını veya kendilerini onlara yakın hissettiklerini göstermektedir²⁸.

Steller üzerinde kullanılan eşyalar, kişilerin günlük hayatları ile bağlantılı ve sıkça kullandıkları eşyalardır. Alet betimleri arasında kadınlar için iğ, öreke, yün sepeti, ayna, tarak, alabastronlar, kilitli kutu gibi simgeler kullanılmışken, erkekler için kağıt rulosu, yazı aletleri, balık, balta, bıçak, orak gibi semboller kullanılmıştır²⁹. Kadın mezar stellerinde sıkça karşımıza çıkan ayna, antik kaynaklara göre, ay ile beraber gelen ölümden sonraki dünyayla ilişkilendirilir. Aynanın güneşten gelen ışığı dünyaya yansıtmasındaki devinimi, aynanın yansıtıcı özelliğine bağlanarak öteki dünyayla ilgili anlamlandırılmaya çalışılmıştır³⁰. Mezar ikonografisinde tarak betimlerinin görülmesi, saçın, yeniden doğuşun ve ölümden sonraki ihtiyaç duyulan dirilmenin gücünü simgelemesidir. Burada ileriye sürülen düşünce saçın devamlı uzayan, kendini yenileyen yapısından hareketle, ölümsüzlüğü tarak motifiyle somutlaştırmaktır³¹. Yine steller üzerindeki sepet, ölen kadının ruhunu taşıyan kap olduğu ya da ev içindeki günlük işlerini, doğurganlığını, çalışkanlığı ve mükemmeliyeti ile ilişkili olduğu düşünülmektedir³². Kadınlara özgü semboller arasında yer alan dokunmuş hasır sepet motifi, üretimin başlangıcından sonuna kadar çok yaygın olarak kullanılır. Başlangıçta sepetin içi boş olduğundan bu sepet için ne yün sepetidir ne de bir meyve sepetidir denebilir. M.S 90'dan itibaren, içerisi yün ya da meyve ile dolu olduğu düşünülen, sepet motifi görülür³³. İğ ve öreke ise ev içerisindeki günlük işlere işaret etmektedir³⁴. Erkek figürlerle ilgili olarak betimlenen çekiç, orak, keski, vs. günlük kullanım eşyaları ise, figürün muhtemelen bir çiftçi olduğunu ve tarımla uğraştığını belirtmektedir. 3 Nolu stelde erkek figürün yanında betimlenmiş olan keski, çekiç ve spatula, *Monuments from The Aezanitis*'de yer alan, Çavdarhisar'dan C163 nolu eserdeki aletlerin işlenişi ile de aynıdır. Ayrıca girlandın işleniş özellikleri de benzemektedir³⁵. Eser M.S. Geç 2. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

²³ Bieber 1959: 374; Pfuhl-Möbius 1977: 224; Aydaş 2007: 35.

²⁴ Sezer 2015: 80.

²⁵ Saraçoğlu 1997: 34; Boran 2018: 27.

²⁶ Şahin 2000: 71.

²⁷ Palliatus, Latince Pallium'dan (Manto) gelmektedir. Tam karşılığı Greklerin hymationuna uymaktadır. Bu tip ilk olarak filozof ve hatipler için kullanılmıştır (Şahin 2000: 71).

²⁸ Özcan 2014: 149.

²⁹ Yaman 2006: 70.

³⁰ Roheim 1919: 206; Yıldırım 2014: 34.

³¹ Wujewski 1991: 20; Yıldırım 2014: 36.

³² Newbold 1925: 365 vd.; Wujewski 1991: 13-15.

³³ Bozoğlu 2010: 65.

³⁴ Özdemir 2015: 19.

³⁵ Cox- Cameron- Cullen 1988: 57 ve XX.

Stellerde ve osthotek gövdelerinde en çok işlenen motiflerden birisi de üzüm salkımı ve asma yaprağıdır. Bolluk ve bereketin sembolü olan üzüm motifi, o bölgede ki insanların bağıcılıkla uğraştıklarını göstermektedir. Antik çağda üzüm, şarap ve pekmez yapımında ve meyve olarak kullanılmıştır³⁶. İkonografik olarak asma dalı Arkaik Dönem'den itibaren Dionysos'la ilişkilendirilerek vazo resimlerinde, sikkeler üzerinde ve mezar stellerinde sıklıkla karşımıza çıkan betimlemelerden biri olmuştur. Her ne kadar asma dalı Dionysos ile ilişkilendirilmiş olsa da Roma Dönemi'nde mezar stelleri üzerindeki asma dalı ve üzüm farklı anlamlar da içermektedir. Stellerin betim sahasında görülen üzüm ve asma yaprak motifleri bize mezar sahiplerinin geçim kaynaklarından bir tanesinin ve belki de en önemlisinin şarap üretimi olduğunu gösterir³⁷. Amorium Antik Kenti kazılarında ortaya çıkarılmış olan M.S. 2-3. yüzyıllar arasına tarihlenen T0157 ve T0159 numaralı eserler üzerinde de benzer asma dalı ve üzüm motifleri yer almaktadır³⁸.

Mezar stelleri üzerinde görülen bitkisel bezemeler sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Alınlık kısmından en alta kadar steller üzerinde görülmektedir. Stellerin alınlık kısmında, çoğu kez akroter olarak işlenen, palmet bezemesinden çıkan ince çiçekli filiz betimi, yan palmetlere doğru ilerler. Dal üzerinde çiçek betimi başlangıçta nadir olarak görülür. Daha sonra M.S. 135'den itibaren bu form gelişir ve daha paralel şekilde kıvrılarak ilerler³⁹. Yine steller üzerinde doldurucu bezek olarak kullanılan, hem alınlık çevresinde akroterler arasında hem de tympanon kısmında yer alan rozet motiftir. 1 ve 3 nolu stellerde akroterler arasında görülen çiçek-yonca rozet motifinin benzeri Yozgat Müzesi'nde bulunan 671 envanter numaralı M.S. 2. yüzyıla tarihlendirilen steldir⁴⁰. Yine 1 ve 3 nolu stellerin tympanon kısımlarında da rozet motifi yer almaktadır. 1 Nolu stelde kalkan, 3 Nolu stelde ise bir merkezden çıkan çizgilerden oluşan ve girdap şeklinde kıvrılan rozet bulunur. Erken dönem alınlık taşları üzerinde genel olarak, alınlığın ortasında bir nesne yer alır⁴¹. Bu nesne, genellikle bir phiale, rozet ya da sepet şeklindedir. Phialeler -istisnaları olmak kaydıyla- çoğunlukla erkek mezarlarını süslerken; rozetler, çoğunlukla kadın mezarlarını süsler⁴².

Stellerin sütunce başlıkları üzerinde de bitkisel bezemeler yer almaktadır. 1 Nolu steldeki sütunce başlıkları düz işlenmişken 2 ve 3 Nolu stellerin sütunce başlıklarında bitkisel bezeme mevcuttur. 2 Nolu stelin sütunce başlıklarında stilize akanthus yaprakları görülmektedir. Buna benzer bir örnek, Aizanitis'te bulunmuş olan ve M.S. 2. yüzyıla tarihlenen, Suriye tipi-çift kapı betimli mezar taşıdır⁴³. Alınlığı taşıyan sütuncelerinin başlıklarındaki akanthus bezemesiyle benzerdir. 3 nolu stelin başlıklarında ise dışa doğru hafif açılmış üç yaprak motifi bulunmaktadır. Bu tarz işlenişle karşılaştırabileceğimiz bir eser; Konya Arkeoloji Müzesi'nde bulunan 2006.6.1 envanter numaralı steldir Doğanhisar'dan getirilmiş olan bu stelin, başlık, akroter ve figürün işleniş yönü ile aynıdır⁴⁴. M.S. 1. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmesi önerilmiştir.

Steller, lahitler, osthotekler ve sunaklar üzerinde görülen diğer bir unsur ise gırlandlardır. Gırlandları oluşturan bezemeler genelde sıkı bağlanmış ve kurdelelerle çerçevelenmiş meşe yapraklarıdır. Genellikle gırlandların orta noktalarının bir çiçekle

³⁶ Yılmaz 1995: 60.

³⁷ Abay 2016: 338; Eliüşük- Çelikbaş 2018: 42.

³⁸ Yaman 2006: 123-124.

³⁹ Abay 2016: 335.

⁴⁰ Kara 2015: 131.

⁴¹ Lochmann, bu betimin yer aldığı alınlık taşlarını M.S. 62/63 yıllarına tarihler (Bozoğlu 2010: 65).

⁴² Bozoğlu 2010: 64.

⁴³ Bozoğlu 2010: Lev.14.

⁴⁴ Baldıran- Abay 2017: 430.

vurgulandığı, kimi örneklerde üzüm salkımları ve bu salkımları gagalayan kuşların betimlendiği görülmektedir⁴⁵. Yapraklı gırlımlar, defne, meşe, lotus, akanthus ve sarmaşık yapraklarından oluşturulan bir örgüyle elde edilmektedir. İki uç kısımdan başlayan gırlımlı örgüsü tam ortada yaprakların grift geçişiyle, çiçek ya da figürle tamamlanabilir⁴⁶. 3 Nolu stel üzerinde bulunan gırlımlı, ortada bir çiçek ve yanlarında defne yaprakları⁴⁷ ile bezenmiş ve iki yanda kurdeleler ile tutturulmuştur. Çavdarhisar'dan C163 numaralı eser üzerindeki gırlımlı motif ile de benzer özelliktedir⁴⁸.

Son olarak, steller üzerinde yer alan yazıtlardaki harf işlenişleri de Roma döneminde gösterilen şekildedir⁴⁹.

SONUÇ

Çalışma kapsamında değerlendirilmiş olan üç adet mezar stelinden ilk ikisi oldukça basit bir anlatıma ve betimlemeye sahipken son stel, biraz daha özenli ve boş alan kalmayacak şekilde işlenmiştir. İlk iki stelde kullanılan malzeme daha yerel ve kaba bir mermerken, üçüncü stelde kullanılan mermer, beyaz ve gözeneksizdir ve diğerlerine göre daha kaliteli bir işçiliğe sahiptir. İlk iki stel yaklaşık kare formunda bir blok üzerine, üçüncü stel ise dikdörtgen bir blok üzerine çift alınlıklı mezar stelinin işlenmesi ile gösterilmiştir. Bir stelin baş tarafının şekli ana karakterini ortaya koymaktadır. Alınlıklı steller içerisinde bir binanın ön cephesini tam olarak betimleyenlerin yanı sıra şematize ederek betimleyenler de bulunmaktadır. Burada esas prensip stelin bir bina cephesini temsil etmesidir. Mezar stellerinde, alınlıklı olanların resim alanları tek panoya ayrılmıştır. Sanki bir niş içerisinde gösterilmiştir ve bu şekilde olanların hepsinde betimlenen figürler bir podiyum üzerinde ayakta durmaktadır. İlk ve sonuncu eserde bayan figürler solda, erkek figürler ise sağ tarafta betimlenmiştir. İkinci eser farklı olarak kadın figür sağda, erkek sol taraftaki niş içerisinde gösterilmiştir. Stellerin bir karı-kocaya ait olduğu bellidir. Figürlerin duruş ve kıyafet işlenişleri hepsinde aynıdır. Hymation-Manto kadın figürlerinde baştan başlayarak aşağıya kadar inmektedir. Altında da chiton vardır. Sağ kolları dirsekten kırılarak manto altından geçmiş ve eller açık bir şekilde göğüs üzerine konmuştur. Figürlerin sol kolları yanda aşağıya inmekte ve elleri bilekten itibaren açıkta elbiseyi tutmaktadır. Kadınlarda görülen bu betimleme şekli, araştırmacılar tarafından "*Palliatus Tipi*" olarak ifade edilmektedir. Erkeklerde ise "*Dioskurides Tipi*" olarak ayrılmasına karşın işleniş şekilleri aynıdır. Figür betimlemelerinde ayağın duruş pozisyonu, hymationu tutuş şekli ile tiplere ayrılmaktadır.

Sonuç olarak hem figür tipleri hem de ikonografik açıdan yapılmış olan stilistik karşılaştırmalar, Lykaonia ve İsaıra Bölgesi eserleri ile kıyaslamalar ve epigrafik incelemeler sonucunda, çalışmaya konu olan Akşehir Müze Müdürlüğü envanterindeki mezar stellerinin, 2 Nolu stelin M.S. 2. yüzyılın 2. yarısına, 1 ve 3 Nolu stellerin ise M.S. 3. yüzyıl ve ortalarında yapılmış olabileceğini göstermektedir.

⁴⁵ Ulaş Gür 2014: 15.

⁴⁶ Pehlivan 2018: 68.

⁴⁷ Ayrıntılı bilgi için Bkz. Pehlivan 2018: 70

⁴⁸ Cox- Cameron- Cullen 1988: 57.

⁴⁹ Malay 1987: 34.

KISALTMALAR VE BİBLİYOGRAFYA

Abay, N. 2016: “Konya Koyunoğlu Müzesi’nde Roma Dönemine Ait İki Stel”, *Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 35: 329-342.

Arundell, F.V.J. 1834: *Discoveries in Asia Minor: Including A Description of the Ruins of Several Ancient Cities and Especially Antioch of Pisidia, Vol I-II*, London.

Atalay, S. 2012: *Side Müzesi’nden Bir Grup Figürlü Mezar Steli*, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Antalya.

Baldıran, A., Abay, N. 2017: “Doğanhisar Mezar Steli”, *Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 37: 429-436.

Boran, H. 2018: *Konya Arkeoloji Müzesi’ndeki Üçgen Alınlıklı Mezar Stelleri*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Canlı, H. 2015: *Helenistik ve Roma Dönemlerinde Mezar Stellerinde Semboller*, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Mersin.

Cox C.W.M., Cameron, A., Cullen, J., 1988: *Monuments From The Aezanitis, Society For The Promotion of Roman Studies Journal of Roman Studies Monographs No:4*.

Drew-Bear, T., Thomas, C. M., Yıldızturhan, M. 1999: *The Museum Of Anatolian Civilizations, Phrygian Votive Steles, Turkish Republic Ministry of Culture, General Directorate of Monuments and Museums*.

Eliüşük, M., Çelikbaş, E., 2018: “Safranbolu’dan Alınlık Tipli Bir Mezar Steli”, *TÜBA-KED*, No:18, 33-47.

Emekli, Ö. M. 2015: *Konya Arkeoloji Müzesi’ndeki Roma Dönemi Mezar Stelleri*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Gök-Gürhan, S. 2007: *Akşehir Kurtarma Kazısı Seramikleri*, (Doğu’dan Batı’ya, İslam Sanatında Türk Çini ve Seramiklerine Uzanan Miras) T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 157-169.

Kara, M. U. 2015: *Kappadokia Bölgesi Mezar Stelleri*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.

Karagöz, Ş. 1984: *Anadolu’dan Mezar Stelleri, Arkaik-Greko Pers-Helenistik-Roma Bizans Çağları*, İstanbul.

Koch, G. 1988: *Roman Funerary Sculpture Catalogue of the Collections*, The J. Paul Getty Museum, Malibu, California.

Leake, W.M. 1824: *Journal of The Tour in Asia Minor*, London.

Lochmann, T. 2003: *Studien zu Kaiserzeitlichen Grab-und Votifreliefs aus Phrygien*, Basel: Art Print.

MAMA V. 1937: *Monumenta Asiae Minoris Antiqua, V, Monuments From Dorylaeum and Nacolea*, Manchester University.

MAMA VII. 1956: *Monumenta Asiae Minoris Antiqua, VII, Monuments From Eastern Phrygia*, Manchester University.

Malay, H. 1987: *Epigrafi*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:41, İzmir.

Newbold, R. 1925: "The Eagle and the Basket on the Chalice of Antioch", *America: American Journal of Archaeology*, Sayı: 29: 365.

Özcan, F. 2014: "İsparta Müzesi'ndeki Yerel Stilde Bazı Roma Dönemi Mezar Stelleri", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 32: 143-154.

Özcan, K. 2006: "Akşehir" *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Devri Uygarlığı*, Mimarlık ve Sanat, C.2, Ankara, 183-187.

Özsait, M. 1985: *Hellenistik ve Roma Döneminde Pisidia Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No:3307, İstanbul.

Özsait M. - Özsait N. 2007: "Arkeolojik Verilerin Işığı Altında Akşehir", *Belkis Dinçol ve Ali Dinçol a Armağan. Festschrift in Honor of Belkis Dinçol and Ali Dinçol*, Ege Yayınları, İstanbul, 587-608.

Pehlivan, E. 2018: *Lykaonia ve İsauro Bölgeleri'nde Bulunan Girlandlı Ostotekler*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Konya.

Pfuhl, E. – Mobius, H. 1979: *Die Ostgriechischen Grabreliefs Text und Tafel Band II*. Mainz.

Ramsay, A.M. 1890: *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, (Çev. M. Pektaş), İstanbul, 1960.

Saraçoğlu, A. 1997: *Antakya Yöresi Mezar Stelleri*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Erzurum.

Sezer, S. S. 2015: "Nikomedia Antik Kenti'nden Heykeltraşlık Eserleri", *Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 20: 78-99.

Sonkaya, A. K. 2018: "Helenistik Dönem Lydia Mezar Stellerinde Kadın ve Erkek Tipleri", *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 60: 35-63.

Strabon XII: *Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika XII-XIII-XIV)*, (Çev. A. Pekman), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 1993.

Şahin, M. 2000: *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, Ankara, TTK.

Yaylalı, A. 1979: *Hellenistik Devir İzmir Kökenli Figürlü Mezar Stelleri*, Atatürk Üniversitesi, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Erzurum.

Yıldırım, Ö. C. 2014: *Çanakkale Müzesi'ndeki Antik Çağ Mezar Stelleri*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Yıldırım, Ü. 2009: *Antik Dönemde Kadın ve Süsleme*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Yılmaz, M. 1995: *Heykeltraşlık Açısından İsauro Bölgesi Figürlü Mezar Anıtları*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Konya.

Yurtsever, A. 2017: "Side'de M.S. 1. ve 3. yüzyıllar Arasında Yumurta-Ok Bezemelerinin (İon Kymationu) Stilistik Değişim ve Gelişimi", *Anadolu, Arkeoloji, Zaman ve Mekan, Dumlupınar Üniversitesi V. Arkeoloji Sempozyumu*, Kütahya, 10-12 Ekim 2016: 253-272.

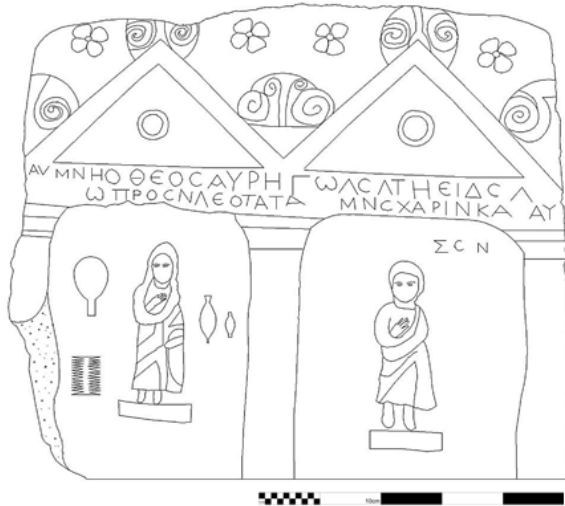
Yusufoğlu, M. 1949: "Akşehir Tarihine Bir Bakış", *Anıt Dergisi*, Mayıs, Sayı: 4: 19.

Tekçam, T. 2007: *Arkeoloji Sözlüğü*, Alfa Yayıncılık.

Umar, B. 1993: *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*, İstanbul, İnkılap Kitabevi.

Yaman, H. 2006: *Amorium Antik Kenti Mezar Stelleri*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.

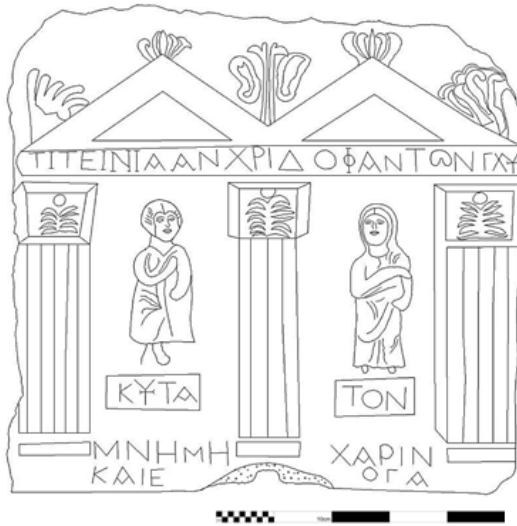
Wujewski, T. 1991: *Anatolian Sepulchral Stelae in Roman Times*, Adam Mickiewicz University Press, Poznan.



Çizim 1: 80-58



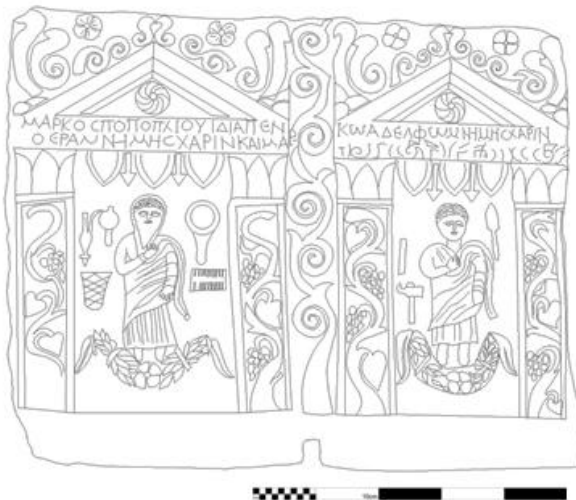
Resim 1: 80-58



Çizim 2: 93-37



Resim 2: 93-37



Çizim 3: 97-26



Resim 3: 97-26



Resim 1a



Resim 1b



Resim 1c



Resim 2a



Resim 2b



Resim 2c



Resim 3a



Resim 3b



Resim 3c



Resim 3d